

Introducció

1. Història

2. Metodologia

2.1. Construcció de la mostra

3. Lectura i anàlisi de les dades

L'ENQUESTA DE CONDICIONS DE VIDA I HÀBITS DE LA POBLACIÓ

Introducció

L'Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població (ECVHP) és un projecte consolidat d'anàlisi de la realitat social que es realitza cada cinc anys des del 1985 sobre un àmbit territorial de dimensió creixent: des de la conurbació de Barcelona fins al conjunt de Catalunya. Ja en els seus plantejaments inicials, l'ECVHP es concebia com la primera etapa d'un projecte de futur: es parlava de la «primera» Enquesta metropolitana i s'expressava el desig de la seva continuïtat periòdica. I al llarg de 20 anys se n'han realitzat cinc edicions, amb uns mateixos objectius i una mateixa metodologia que garanteixen la comparabilitat de resultats.

Es tracta d'una enquesta concebuda com a instrument de recollida d'informació periòdica sobre diversos àmbits de la vida quotidiana de la població. En aquest sentit, la seva finalitat és aportar dades i elements d'anàlisi sobre les dinàmiques socials i territorials i, gràcies a la sèrie de dades disponible avui dia, també sobre les transformacions que tenen lloc en aquests àmbits. En els seus 20 anys d'història, l'ECVHP s'ha consolidat com una de les principals fonts de dades de la regió de Barcelona i ara, amb la cinquena edició, es disposa per primera vegada d'informació precisa i homogènia sobre el conjunt de la societat catalana. Les característiques del seu disseny mostral i dels seus continguts permeten introduir una mirada socioterritorial, que sovint es deixa de banda.

De manera sintètica, els objectius de l'*Enquesta* es poden resumir en tres enunciats:

1. Conèixer i analitzar les condicions de vida i els hàbits de la població, les tendències evolutives de les formes de vida i dels fenòmens socials i identificar els factors que intervenen en els canvis socials.
2. Determinar les diferències en les condicions de vida i els hàbits de la població en funció del territori de residència i extreure'n els trets socioterritorials distintius.
3. Identificar els grups socials, les seves característiques i els factors que en condicionen la formació, així com analitzar els tipus de desigualtats socials existents i les tendències de convergència o divergència que s'observen en les seves formes de vida.

Un dels aspectes més rellevants de l'evolució de l'*Enquesta* ha estat la capacitat de mantenir els objectius i els criteris de recerca malgrat que el territori d'estudi s'hagi anat ampliant en cada edició. Tot i així, al llarg de les cinc edicions s'han incorporat petits canvis tècnics, metodològics i de continguts, els quals s'han acompanyat dels treballs necessaris per tal de conservar les sèries temporals de les dades.

Els resultats que s'obtenen amb l'ECVHP són majoritàriament de tipus objectiu i tenen un marcat caràcter estructural. Es tracta d'una informació que té un valor essencial, ja que complementa les fonts d'informació existents per al territori d'anàlisi i, en molts casos, constitueix l'única informació disponible.

1. Història

La primera edició de l'ECVHP es va realitzar l'any 1985 i va ser impulsada i finançada per la Corporació Metropolitana de Barcelona (CMB),¹ en col·laboració amb la Universitat Autònoma de Barcelona i el Centre per al Desenvolupament de l'Economia Social. L'Institut d'Estudis Metropolitans de Barcelona² —tot just creat l'any anterior— va liderar en aquesta ocasió, i en totes les edicions posteriors, la direcció metodològica i del treball de camp, així com el tractament i l'anàlisi de les dades. En aquesta primera edició, el territori d'anàlisi era la ciutat de Barcelona i els 26 municipis de la CMB.

A partir de la segona edició, l'impuls i el finançament del projecte van ser garantits per la Mancomunitat de Municipis de l'Àrea Metropolitana de Barcelona i per la

¹ La CMB era l'organisme administratiu que agrupava Barcelona i 26 municipis del seu entorn. Va néixer l'any 1974 i va ser suprimida per les lleis territorials del 1987.

² Des del 2000, Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans de Barcelona (IERMB).

Diputació de Barcelona. L'any 1990 el territori d'anàlisi era el conjunt de les comarques de la Regió I (Baix Llobregat, Barcelonès, Maresme, Vallès Occidental i Vallès Oriental), territori que es va ampliar a la Regió Metropolitana de Barcelona (RMB) el 1995 amb la incorporació de les comarques de l'Alt Penedès i el Garraf, i que, l'any 2000, ja incloïa tots els municipis de la província de Barcelona.

En l'edició del 2006 la Generalitat de Catalunya, a través de l'Institut d'Estadística de Catalunya (Idescat), s'ha afegit a l'impuls i finançament del projecte, que ha passat a ser estadística oficial i a estar inclòs en el Pla estadístic de Catalunya. Per la seva banda, el territori d'anàlisi ha protagonitzat l'ampliació més ambiciosa, fins a abraçar tots els municipis de Catalunya (vegeu els diferents àmbits territorials de referència a la figura 1).

Les successives ampliacions territorials esmentades s'han produït sempre per agregació de territoris a la mostra, la qual cosa ha suposat un increment considerable de les persones entrevistades en les diferents edicions. Així, de les 4.912 entrevistes que es van realitzar a la primera edició de l'any 1985, s'ha passat a una mostra de 10.397 individus per a la darrera edició del projecte.

L'evolució històrica de l'*Enquesta* també queda reflectida en les diferents denominacions que el projecte ha anat adoptant al llarg de la seva existència. L'any 1985 es va dissenyar sota el nom d'*Enquesta metropolitana sobre condicions de vida i hàbits de la població*, que posteriorment es va substituir per *Enquesta de la Regió Metropolitana de Barcelona* (1990 i 1995), *Enquesta de la Regió de Barcelona* (2000) i *Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya*, tot en funció del territori estudiat.

2. Metodologia³

Les característiques tècniques i metodològiques de l'Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006 mantenen els mateixos objectius i criteris de recerca que les edicions anteriors. Les modificacions incorporades en aquesta cinquena edició no alteren la comparabilitat de les dades i donen continuïtat a la sèrie temporal iniciada l'any 1985. Els canvis metodològics més rellevants fan referència a l'ampliació de l'àmbit territorial a la població de tots els municipis de Catalunya, a la construcció de la mostra i a la inclusió de nous elements en el contingut temàtic. Les característiques tècniques de les diferents edicions es recullen a la fitxa tècnica que es pot trobar més endavant (vegeu figura 2). Els trets metodològics de l'edició de 2006 són, de manera resumida, els que es presenten a continuació.

3 Més informació sobre el procés de disseny de l'Enquesta, construcció de la mostra i recollida de dades a *Metodologies i Recerques*, núm. 1 (març 2008), revista editada per l'Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans de Barcelona.

Unitats d'anàlisi. L'univers estadístic és la població de 16 anys en endavant que resideix a Catalunya⁴ (6.049.414 persones). La unitat de recollida de la informació és l'individu, tot i que la informació que es recull al qüestionari permet conèixer també algunes característiques elementals de caràcter socioeconòmic de cadascun dels membres que resideixen a la llar de l'entrevistat i també algunes característiques de les llars mateixes.

Àmbit territorial. El disseny mostral aporta representativitat estadística, amb un nivell d'error acceptable, per a diferents àmbits territorials que poden ser tractats com a submostres independents. Aquests territoris són: Catalunya, àmbits territorials del Pla estadístic, província de Barcelona, Regió Metropolitana de Barcelona i Barcelona ciutat.

Efectius de la mostra i marge d'error. S'ha realitzat un total de 10.397 entrevistes a tot el territori de Catalunya. Amb aquesta grandària de mostra, si es considera un nivell de confiança del 95,5%, l'error mostral és de $\pm 0,72\%$ per a les dades globals.

Àmbits temàtics. L'ECVHP recull gairebé tots els elements que constitueixen les formes de vida de la població, estructurats en els temes següents: estructura social, formes de convivència, nivells educatius, situació en el mercat de treball i condicions laborals i professionals, adscripció i transmissió lingüística, hàbits culturals i activitats de lleure, ús i percepció del territori, nivell de renda i de recursos, condicions de l'habitatge i de l'equipament domèstic, mobilitat, hàbits de consum, relacions socials i nivell d'associacionisme.

A cada edició s'ha revisat el qüestionari amb la intenció d'incorporar-hi nous aspectes socials que no havien estat presents en l'*Enquesta* anterior, i s'ha valorat en cada cas la rellevància que té en el projecte la comparabilitat de les dades. En l'última edició destaca la introducció de preguntes relatives a la immigració, a l'ús de noves tecnologies i a l'estat de salut dels entrevistats.

La recollida de dades s'ha realitzat mitjançant un qüestionari en format paper que estructurava informació sobre quasi 200 variables, que els enquestadors han administrat a través d'entrevistes presencials a la població seleccionada com a mostra. La majoria de les preguntes que formen el qüestionari són de tipus precodificat; tanmateix, s'hi inclou alguna pregunta oberta. La durada de l'entrevista se situa en una mitjana de 45-50 minuts.

Treball de camp. Aquesta fase del projecte ha estat realitzada per un equip de l'Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans de Barcelona entre els mesos de setem-

4 El fet que en les anteriors edicions l'univers estadístic fos la població de 18 anys en endavant obliga a fer ajustos estadístics quan es volen fer anàlisis d'evolució en el temps.

bre de 2005 i octubre de 2006. En tot moment el disseny de l'organització del treball de camp i la formació dels enquestadors, així com el grau de control assolit (supervisió del 100% dels qüestionaris, control a domicili del 25% de les entrevistes realitzades, codificació prèvia sobre paper i depuració de la base de dades) han permès minimitzar els errors en els processos de recollida d'informació, codificació i gravació de les dades. Tot plegat ha garantit, per tant, una gran fiabilitat de les dades obtingudes.

Processament de les dades. El tractament de la informació obtinguda es realitza mitjançant el software Statistical Product and Service Solutions (SPSS).

2.1. Construcció de la mostra

El disseny de la mostra per a l'ECVHP 2006 parteix de la necessitat de conjugar l'ampliació territorial al conjunt de Catalunya amb el manteniment de la significativitat estadística dels territoris d'estudi de les edicions anteriors, la qual cosa ha suposat augmentar els efectius inclosos a la mostra en més del 50%. L'ECVHP preveu un mostreig aleatori estratificat no proporcional de la població de Catalunya de 16 anys en endavant. L'elecció d'aquest tipus de mostreig es justifica bàsicament amb criteris de precisió enfront d'altres mètodes i perquè cospa l'heterogeneïtat social que caracteritza la població objecte d'estudi. L'objectiu consisteix precisament a poder expressar millor la diversitat de la realitat social de Catalunya amb relació a les condicions de vida i hàbits de la població.

Al llarg de les cinc edicions de l'ECVHP, s'ha mantingut bàsicament la mateixa metodologia de construcció de la mostra, de manera que les variacions més importants s'han produït sobretot com a conseqüència d'adaptar-la als canvis del marc territorial d'estudi, que s'ha anat ampliant fins a considerar tot Catalunya.

Així doncs, la mostra estratificada es construeix seguint els passos següents:

Etapa 1. Construcció d'estrats de població homogenis, a partir de característiques socials, econòmiques, culturals, demogràfiques i territorials que identifiquen les seccions censals del Cens de població de 2001. S'obtenen mitjançant l'aplicació de dues tècniques d'anàlisi multivariada independents i complementàries: anàlisi factorial de components principals i anàlisi de classificació automàtica.

Etapa 2. Determinació de la grandària de la mostra segons el volum de població total i l'estimació de la seva variabilitat.

Etapa 3. Distribució de la mostra entre els estrats prefixats, seguint el criteri d'afixació òptima de Neyman, i assignació proporcional dels individus que corresponen a cada secció censal de l'estrat. D'aquesta manera es garanteix l'acompliment de l'aleatorietat de la mostra en l'elecció d'un individu que pertany a una secció censal

determinada, procés realitzat a partir de les persones registrades al Padró d'habitants actualitzat a gener de 2005.

Etapa 4. Ponderació a posteriori de la mostra per tal de garantir que està dimensionada proporcionalment a la població que representa, mitjançant un procés de restitució del valor real de les freqüències tot ponderant-ne el pes en el conjunt de la població de Catalunya de 16 anys en endavant.

Etapa 5. Elevació de la mostra per tal d'expressar les dades que s'obtenen en magnituds poblacionals.

L'edició 2006 de l'ECVHP és la que incorpora més novetats en el procediment de disseny mostral, sobretot a causa de les implicacions derivades de l'ampliació territorial al conjunt de Catalunya. Les modificacions que més destaquen són:

a) L'àmbit territorial s'ha estès al conjunt de Catalunya i, per primera vegada, el llinar mínim d'edat de la població que forma l'univers estadístic del qual s'ha d'extreure la mostra és 16 anys, i no 18 com en les edicions anteriors.

b) En el procés de construcció i d'anàlisi dels estrats s'han utilitzat dades del Cens de població,⁵ tot augmentant considerablement el conjunt de variables poblacionals utilitzades per caracteritzar les seccions censals.

c) Atesa la gran extensió del territori objecte d'estudi, s'ha optat per concentrar la mostra territorialment i així optimitzar recursos en la fase de treball de camp, mitjançant un procés que garanteix l'aleatorietat i la representativitat de la mostra.

d) La grandària de la mostra s'ha ampliat per facilitar anàlisis específiques de determinats àmbits territorials i/o col·lectius socials.

e) Per primera vegada s'ha aplicat un factor d'elevació per expressar les dades mostrals en termes de valors absoluts poblacionals.

3. Lectura i anàlisi de les dades

El resultat final de l'Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població ha estat, en totes les edicions, una gran base de dades amb informació detallada de les característiques de les condicions de vida i els hàbits personals i socials dels habitants dels diferents subàmbits territorials definits dins de Catalunya. A partir de les preguntes formulades a les persones entrevistades i de les variables que se n'extreuen directament, es poden analitzar diferents aspectes de la realitat social de Catalunya, tant estructurals com d'evolució temporal. En concret, l'ECVHP planteja entre 159 i 196 preguntes als entrevistats, segons l'edició, que es poden classificar en funció del subjecte de qui es recullen les dades i del tema (vegeu taula 1).

⁵ Fins a aquesta edició, la mostra sempre s'havia construït a partir de dades del cens electoral.

TAULA 1 Resum de les variables de l'ECVHP

Tema	Informació de tots els membres de la llar*	Informació exclusivament de l'entrevistat	Informació de la llar
Estructura de la llar	x		
Formes de convivència	x		
Procedència geogràfica	x		
Canvis residencials		x	
Adscripció i transmissió lingüística		x	x
Nivells educatius	x		
Situació en el mercat de treball	x		
Condicions laborals i professionals		x	
Treball domèstic		x	x
Salut		x	
Nivell de renda i de recursos		x	x
Hàbits de consum		x	x
Característiques de l'habitatge			x
Característiques de l'equipament domèstic			x
Ús del territori		x	
Percepció i imatge de l'entorn		x	
Hàbits culturals i activitats de lleure		x	
Relacions socials i associacionisme		x	
Adscripció ideològica		x	
Mobilitat		x	

* Nota: inclou la persona entrevistada i totes les que conviuen amb ella.
 Font: elaboració pròpia a partir dels qüestionaris de les cinc edicions de l'ECVHP.

Tal com s'ha assenyalat a l'apartat de construcció de la mostra, un dels objectius del disseny mostral és garantir la representativitat a diferents escales territorials de manera que es pugui desagregar la mostra en unitats territorials més reduïdes. Així es permet la realització d'anàlisis més acurades d'aquestes àrees territorials i també la comparació amb la resta d'edicions.

Les línies d'anàlisi que es poden desenvolupar a partir de les dades de cada una de les edicions de l'ECVHP —que des del 1990 permet abordar processos evolutius de moltes de les variables que la formen— es basen en tres agrupacions de la informació: grups socials, qüestions socials específiques i temes socioterritorials. Les anàlisis basades en els grups socials aborden les problemàtiques de col·lectius concrets, com la gent gran, els joves, les dones i, en la darrera edició, els immigrants. En les anàlisis de qüestions socials concretes, la informació fa referència a temes com l'habitatge, la mobilitat, el mercat de treball, els hàbits culturals i lingüístics, i els usos del temps, entre altres. Les anàlisis socioterritorials permeten, d'una banda, fer una radiografia dels territoris predefinits a la mostra —en alguns casos, com Barcelona i la Primera corona metropolitana, al llarg d'un període de 20 anys— i, de l'altra, de

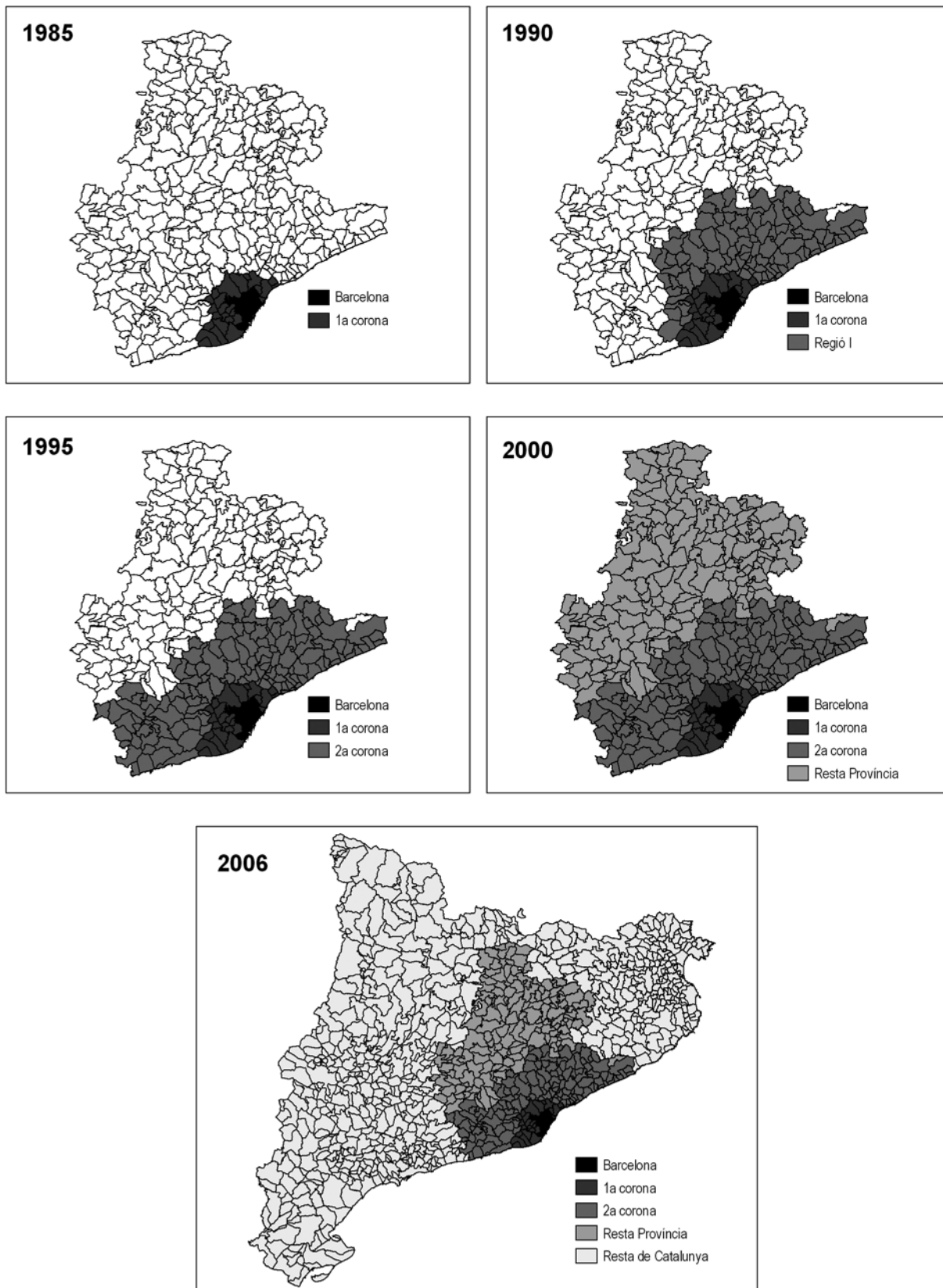
vegades permeten crear la variable territorial amb un grup o un aspecte social i aprofundir així en qüestions més específiques en què el component territorial és rellevant: per exemple, el comportament diferenciat dels joves metropolitans en funció del territori on viuen o les actituds de la població en relació amb l'habitatge.

A escala de tot Catalunya, i com que l'edició del 2006 ha estat la primera que s'ha fet a tot el territori, les anàlisis es limiten necessàriament a fer una «radiografia» de la realitat, amb la possibilitat de segmentar la població en funció de paràmetres com el gènere, l'edat, el nivell d'estudis, la categoria socioprofessional, l'origen de la població o el seu lloc de residència, però no es poden fer comparatives temporals.

Pel que fa a la Regió Metropolitana de Barcelona, es pot fer una lectura molt més rica i complexa de les dades, ja que l'*Enquesta* n'ha recollit informació des de l'edició del 1995 i, en algunes parts d'aquest territori, des del 1985. Per tant, es pot analitzar l'evolució de la RMB en tots els aspectes en els darrers deu anys i detallar en alguns casos els subàmbits socioterritorials que tradicionalment s'han distingit: Barcelona, Primera corona metropolitana i Segona corona metropolitana.

FIGURA 1

EVOLUCIÓ DELS ÀMBITS TERRITORIALS
Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població, 1985 - 2006

Font: elaboració pròpia

FIGURA 2

	Enquesta Metropolitana de condicions de vida i hàbits de la població 1985	Enquesta de la Regió Metropolitana de Barcelona 1990	Enquesta de la Regió Metropolitana de Barcelona 1995	Enquesta de la Regió de Barcelona 2000	Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya 2006
Àmbit territorial					
	Àrea Metropolitana de Barcelona	Regió I de Catalunya	Regió Metropolitana de Barcelona	Província de Barcelona	Catalunya
Nombre de municipis	27 (municipis de l'antiga CMB)	129	162	311	946
Comarques		5 (Baix Llobregat, Barcelonès, Maresme, Vallès Occidental i Vallès Oriental)	7 (Alt Penedès, Baix Llobregat, Barcelonès, Garraf, Maresme, Vallès Occidental i Vallès Oriental)	11 (7 comarques de la regió metropolitana més Anoia, Bages, Berguedà i Osona)	41 (totes les de Catalunya)
Superfície	476 km ²	2.459 km ²	3.235 km ²	7.718 km ²	32.106 km ²
Habitants	3.096.748 (Cens 1981)	4.090.706 (Padró 1986)	4.264.422 (Cens 1991)	4.628.277 (Padró 1996)	7.134.697 (Padró 2006)
% s./ població de Catalunya	49,2%	67,9%	70,4%	76,0%	100,0%
Mostra					
Univers estadístic	2.174.363 persones majors de 18 anys	2.991.131 persones majors de 18 anys	3.275.458 persones majors de 18 anys	3.762.462 persones majors de 18 anys	6.049.414 persones majors de 16 anys
Unitat d'anàlisi	A efectes de representativitat estadística, la unitat de recollida d'informació de l'Enquesta en totes les seves edicions ha estat l'individu, tot i que l'estructura del global d'informació que recull el qüestionari permet esbrinar tant el conjunt de característiques dels individus entrevistats com les del grup familiar i les de cadascun dels membres que resideixen a la llar.				
Nombre d'efectius	4.912 ind. seleccionats aleatòriament a partir del cens electoral de 1984	5.061 ind. seleccionats aleatòriament a partir del cens electoral de 1989	5.263 ind. seleccionats aleatòriament a partir del cens electoral de 1994	6.830 ind. seleccionats aleatòriament a partir del cens electoral de 1999	10.397 ind. seleccionats a partir d'una mostra aleatòria estratificada del cens electoral del 2001
Marge d'error	±1,9 (nivell de confiança de 2 sigma)	±1,9 (nivell de confiança de 2 sigma)	±1,8 (nivell de confiança de 2 sigma)	±1,5 (nivell de confiança de 2 sigma)	±0,7 (nivell de confiança de 2 sigma)
Càlcul	<p>Aplicació de la tècnica del mostreig aleatori estratificat basat en:</p> <p>a) Construcció d'estrats de població homogenis a partir d'una sèrie de variables socioeconòmiques identificatives de les seccions censals del territori objecte d'estudi, contingudes al Padró d'habitants o Cens de població corresponent a cada any.</p> <p>b) Càlcul de la grandària mostral segons el volum de població total i l'estimació de la seva variabilitat.</p> <p>c) Distribució dels efectius resultants als estrats prefigurats amb el criteri d'afixació òptima de Neyman, segons el qual quan més gran i variable és un estrat major proporció de mostra se li assigna. Amb el nombre mostral de cada estrat es procedeix a l'assignació proporcional de quotes de mostra en termes d'individus corresponents a cada secció.</p> <p>d) Restitució del valor real de les freqüències ponderant el seu pes en el conjunt i garantint, així, una mostra estrictament aleatòria.</p>				
Mètode d'enquestació					
Tipus d'entrevista	Entrevista personal realitzada per entrevistadors qualificats en el domicili de les persones seleccionades.				
Estructura del qüestionari	<p>Qüestionari precodificat amb</p> <p>a) Preguntes referides al context familiar, les quals recullen informació de cadascuna de les persones que integren la llar de l'entrevistat.</p> <p>b) Preguntes referides a l'individu seleccionat i a les condicions de la seva llar basades en diferents àmbits temàtics: estructura familiar, treball i ingressos, consum, habitatge i entorn, ús i imatge del territori, i cultura, lleure i relacions socials.</p>				
Preguntes	159	182	193	190	196
Variabls directes	330	541	548	605	554
Posicions d'enregistrament	625	879	921	1.027	977
Durada mitjana entrevista	40 min	50 min	50 min	55 min	50 min
Treball de camp					
Realització	CDDES (Centre per al Desenvolupament de l'Economia Social)	INITS, S.A.	Institut d'Estudis Metropolitans de Barcelona	Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans de Barcelona	Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans de Barcelona
Dates	octubre 1985 - març de 1986	març - juliol 1990 (Barcelona ciutat) i setembre - novembre 1990 (resta del territori)	març - setembre 1995	gener - novembre 2000	setembre 2005 - octubre 2006
<p>En tots els casos, l'acurat disseny de l'organització i la formació d'enquestadors, així com el grau de control assolit (supervisió del 100% dels qüestionaris, control a domicili del 25% de les enquestes realitzades, codificació prèvia sobre paper i doble enregistrament de dades), han permès minimitzar els errors en els processos de recollida d'informació, codificació i transcripció de resultats i han garantit, per tant, una gran fiabilitat de les dades obtingudes.</p>					